

A BEREG TÁRCZÁJA.

A csárdásné.

Erdő szélén van egy csárda,
Benne jó bort mérnek;
Vannak is ott éjjel-nappal
Borivó vendégek.

A csárdásné meg szép asszony,
Helyre egy menyecske;
Vendégeit tárt karokkal
Várja minden este.

Zene is szól a csárdában,
Csalogat a tánczra:
Csárdásnéval a vendégek
Járják egyre-másra!

Ha az egyik belefárad,
Folytatja a másik . . .
A csárdás meg a sarokban
Csak nagyokat ásít . . .

Tán behunyta egyik szemét,
S a másikkal nem lát? . . .
Csók is csattan, — erre is csak
Vonogatja vállát!

Hadd mulasson a csárdásné
— Szerinte — nem vétek,
Hiszen tőle ezt várják a
Borivó vendégek!

A multság a csárdában
Igy folyt minden este . . .
— „Szép asszony“ hoz volt czimezve
Képpel is kifestve.

Folya is ott a multság
Ma is, — de egy reggel:
„Nincs az asszony!“ — Szegény csárdás
Erre ébredett fel!

(Óvári, 1891.)

Baka Elek.

Beregvármegye a 14. században.

Irta: Lehoczky Tivadar.

Midőn harmadik Endre, az Árpádházból eredt utolsó magyar király 1301. évben elhunyt, az ország sorsa a trónra vágyó felek pártosainak hatalmaskodásai s fektelenségei miatt nagyon szomorú volt. Endre az Arpadnemesség utolsó férfi sarja lévén, ennek halálával a királyválasztás joga visszaesett a nemzetre s ennélfogva az ország főemberei s birtokos nemesei önértékből a jog gyakorlatában azon trónkövetelő pártjába szegődtek, melytől nagyobb anyagi hasznot és előnyt reméltek.

IV. Béla király egyik leányának: Annának unokája volt Venczel cseh király, kit e jogczimen leptettek fel magyar királynak, míg az Anjou nemzetségből származott Róbert Károly azon jogon követelék az országlást, hogy anyja, Mária nápolyi királyné Kun László testvére volt; ennek ügyét különösen VIII. Bonifác római pápa erőlyesen támogatván, tulhajtott buzgósa magyar pártfelei közül sokat elidegenített, míg Venczel János kalocsai érsek és Csák Máté, a hatalmas oligarcha és trencsényi főispán gyámolitá.

Venczel a magyar koronát elfogadni félvén, maga helyett kiskoru s hasonnevű fiát ajánlá, ki hatalmas párthívei által Fehérváron meg is koronáztatott. A gyermekkirálytól azonban épen úgy, mint Károlytól pártja háborgása s a pápa tekintélyének felhasználása következtében az ország rendei közül sokan elidegenedvén, Ottó bajor fejedelmet s IV. Béla leánya Erzsébetnek fiát emelék a trónra, ki 1305-ben meg is koronáztatott. Ez azonban ellenszenves viselkedése miatt csakhamar gyűlöltte lön, főleg midőn Apor, az erdélyi kényur őt, mikor leánya eljegyzésére Erdélybe a feltékenyen örzött s így utjában is magával hordott koronával együtt utazott, letartóztatta s a koronától is megfosztotta. Ily körülmények közt, hogy az ország békéjét visszaállítsák, a fejtelenséget megszüntessék, a Rákos mezején 1307. évben össze-

gyűlt rendek — Csák Mátén és Aporon kívül — abban állapodtak meg, hogy Róbert Károlynak esküsznek hűséget, ki azután 1709-ben, mivel Apor a szent koronát kiadni nem akarta s Otto az országból önként eltávozott, egy új koronával a pesti gyűlésen megkoronáztatott. Ez azonban ellenfeleit nem nyugtatta meg s háborgásuk csak akkor szűnt meg, midőn Tamás érsek és Omode nádor közbenjárójának sikerült Aportól a koronát kiváltani s azzal 1310-ben Károlyt végleg megkoronáztatni, a midőn azután Mátén kívül minden hatalmasabb főnemes meghódolt a törvényesen fölcent királynak; Csák Máté pedig engesztelhetlen gyűlölsége miatt egyházi átokkal sújtattott; mi azonban őt annyira felingerlé, hogy hatalmas sereggel az esztergomi, váci és nyitrai püspökök jószágait tüzzel-vassal elpusztítá, s utjában a kisebb nemességet magához kényszerítvén, azzal a Szepeesség felé fordult s azt az egész Vág völgygel együtt a Kárpátokig meghódítá s itt 1318-ban bekövetkezett haláláig fejedelmeként uralkodott. Bizonyos, hogy a beregmezei nemesség Csák ellen foglalt állást, s ezzel harezolt, az 1312. január 12-iki rozgonyi ütközetben is, hol Péchy Péter beregi várnagy elesett, míg Dancs Tamás, Somosy, Péchy Lukács és Gergely s más itteni nemesek vitézségükért Károly királytól megjutalmaztat-

Hogy ezen éveken át tartott fejtelenség következtében az országban a nép, ipar és kereskedelem tönkre ment, a történelem gyászosan említi, s hogy Róbert Károly a rendet csak évtized mulva volt képes helyreállítani, azt a honvédelem régi rendszerének teljes felbomlása s a királyi javak és jövedelmek a pártoskodó urak által történt lefoglalása okozta. S épen azért a bölcös király okulva a multakon, most a béke beálltával, egész erőlyvel igyekezett az ország belügyeit, jobb közigazgatási rendszer s a pénz- és hadügy rendezése által előmozdítani s megszilárdítani. Mely buzgóságának csakhamar sikere is lett; s midőn 1320-ban Károly Erzsébettel, Lokietek Ulászló lengyel király leányával házasságra lépett, e szerencsés politikája által nonsokára azt érte el, hogy a lengyel korona is a magyarhoz csatoltatott s az ország felvirágzása, hatalma és fénye a legmagasabb pontra emelkedett.

E fényből s általános jólétekből Beregvármegye is nagy rész kijutott, különösen Beregszász városnak, hol Erzsébet királyné fejedelmi udvart tartott s itt gyakran személyesen is megfordult, mint alább látandjuk; s egyszersmind a műveltség terjesztése végett Munkácson, Beregszászban, Nagy-Beregen s Tarpán szerzetesi kolostorokat alapított.

Hogy a honvédelem ügyét helyrehozza, a hadrendszer javításával mindenekelőtt a szolgálai viszonyban levő várnépből többeket várjobbágyokká s ezekből ismét számosakat nemesekké emelt. E várrendszernek nyomai megyénkben is feltalálhatók. Így a többi közt, 1332. évben Haláboron Moys fia Balás és Pál voltak a beregi vár katonái és halábori nemesek; ugyszintén e tájban Hetey Avath fia Pál, ugy Mihály és Péter hetei nemesek is a beregi vár jobbágyai, azaz fegyverrel szolgálni köteles királyi katonák, kik béke idején gazdálkodásból éltek s földjeiket művelték.

Hogy pedig a király a fő és vagyonosabb nemességben is a harcziasszellemet növelje s őket arra ösztönözze, hogy nagyobb számú bandériumokat alakítsanak s azokat saját zászlóik alatt vezessék a csatára, a külföld példájára adományozott nekik czimereket; ezenkívül, hogy rájuk biztosabban számíthasson s magához lekötelezze, azokra czimeket és méltóságokat ruházott; egy-egy főispánnak s udvari főtisztnek több jövedelmes hivatalt adván. Így történt megyénkben is, hol 1321. táján Tamás beregi és ugocsaí főispán, volt egyszersmind a munkácsai királyi várnak várnagya; 1323—1332-ben Dezső beregi főispán szintén, ki mint munkácsai várnagy a nagyterjedelmű uradalmat is kezelte.

Károly király jól tudva, hogy csak vagyonos és értelmes néppel megáldott ország virulhat, mindent elkövetett, hogy az elzúlótt or-

szágban az ipart és kereskedelmet felélessze, mit tehát kiváltságos jogok biztosításával is emelni törekedett. Így a munkácsai és beregszászi polgárokat s akkori „kedves vendégeit“, mint az idegen telepítvényeseket nevezték, 1320. és 1327. években kiadott kiváltságlevelleivel különös pártfogása alá vette. A király e védelmére annál inkább szükségök volt az ipart és kereskedelmet üzö szerény polgároknak, mert a környékbeli nemesek nagyobb jogokkal valának ellátva, megyénk területén pedig azon időben a nemesség sokkal nagyobb számú volt, mint később s mint a jelenben. Való, hogy a 14. században élt itteni nemes családok közül alig néhány maradt fenn napjainkig s így mivel az elhunytak élete az élők emlékezetében gyökerizik, nem lesz érdektelen, ha azok akkori neveit itt felsorolom.

Igy Tisza-Adonyban éltek: Kereszturi Apay István, Kerecsenyi Disznos Péter, Mátyusi Adorján, Kerecsenyi Barlabás és János, Barlabási Mikó fia Lőrincz, Taxy Miklós, Bégányi Cseh Jakab és István, Anarcsi Jakab fia István, Szalóki Domokos.

Vámos-Atyában: Várday János, Daróczi László, Atyay Detre fia Mátyás, Balkányi János fia László és Fábán, Drauchi István fia János, Guthy Lukács, Kálmán és János,

Asztélyban: Macsolay Rudolf János fia. Badalón: a Nagyszemjéni családból eredő István mester fia Péter, Mocsolási Marcel fia Péter, Nyilas János, Mátyás és Antal.

Barkaszon: Dancz Mester fia Tamás, Fölung Miklós és Barkaszoí Nyul család.

Balazsérón: a Lázári, Kuzum, Csarnavodai, Várday, Szalánczy-családok.

Barabáson: Barlabási László, Barabás és Mikó, Gulácsy Lőrincz.

B.-V.-Ardóban: Bagonya János, Debrő mester.

Bégányban: a Bégányi és Kerepeczy-családok, Beregi Miklós, Daróczi István.

Beregszászban: Marocha főispán, Homoky Bálint, Demeter fia Péter, Homoky Ivahum fia Pál, stb.

Benében: a Kunt-családból eredt Egyed, Pócs András és Beregi Heleb.

Borzsován: a Borsovay-család, Vay Benedek, Várday-család.

Bucsuban: Bulesui Dezső fia János és Miklós, Bulesui Beke fia István és Pál fia Mihály, Piliskei-család.

Csarodán: a Csarnavodai, Lázár, Tárkányi és Várday népes családok.

Csomán: Macsolay János és fia Rezső.

Csonkapapiban: Kerecsenyi Barabás és Konák István.

Darócson: Gutkeled családból eredt Darócy és Várday családok; Atyay Mátyás, Kisvárday János, Szkárosi Hunt Farkas, Hanvay János fia László, Balkányi Pál fia Lőrincz.

Dávidházán: Dávidházy másképp Dávidfalvay család.

Dédában: Bagama János és Császlóczy László.

Derczenben: a Széni család (Szeen László).

Kis-Dobronyban: Kisdobronyi Ratold fia János, Dobronyi Rupert, Széchy Pap István és Tamás, Vámos Tamás, Oroszy Roffoin és Borsvay-család.

Nagy-Dobronyban: Dobronyi Ruben, Csapi Tamás, Kisdobronyi Gergely deák, Szeretvai Romocsa Péter, Császlóczi Péter stb.

Fornoson: a Fornosy, Bégányi, Kerepeci és Barlabásy-családok.

Gecseben: a Gecsey népes család és Macsolay János fia Rudolf.

Gelénesen: Balkán Lőrincz fia Jánosak fia László és Sebestyén, Agesay Detrefia Pál, Piliskey Pál fia Dezső, Drauch János, Detre fia Mátyás comes, a Várday-család, Laczkfy vagy Apor másképp Opor Pál, Dessewffy János és Domokos.

Gergelyiben: a Paposi Eördögh és Hetey-családok.

(Vége köv.)

A BEREG TÁRCZÁJA.

Beregvármegye a 14-ik században.

Irta: **Lehoczky Tivadar.**

Vége.

Gercsenyőn: a Krizsanói maskép Kirsanói család, névszerint Kirsanói Miklós fia György, és Kozma és Imre fiai Mihály és János.

Gulácsan: Gulácsy Tiba fiai András, Fábián és Sebestyén.

Kis-Guton: Gutti Sopron fia Pál, Gutti Simon fia Zsard és János, Gutti Pál fia István és János fia Mihály, Gutti Lukács, Kálmán, János Péter, Pál.

Haláboron: Ipsa fia Moys fiai Pál és Balázs, Csató Miklós, Csarnavoday-család.

Haranglábán: a népes Lónyay-család.

Hetében: Hetey Antal, a Várdai Nagymihályi-család, Hetey Arath fia Pál és Jakab fiai Péter és Mihály.

Hetyenben: a Kerecseni, Hetényi és Barabásy-családok. Nevezetesen Hetény András, Miklós fia.

Homokon: a Homoki-család, Homoki Demeter fiai Bálint, Gergely és Mihály, Iván fia Pál, Pál fia Miklós.

Jándon: a Barabásy és Mikai-családok.

Ilosván: az Ilosvay-család, Ilosvay Oláh Tatamer fia Makszem, ennek fiai Kelemen, János és István, Miklós fia Simon és Bálint fia Karácsony.

Kaszonyban: a Debrői, Jakcsy, Bégányi-családok.

Tisza-Kerecsenyben: a Kerecsenyi család, névszerint; Kerecsenyi Péter fia Barabás, Kerecsenyi Disznos Péter és fia Barabás, Somosy László, Kenézi Szaniszló.

Klacsanón: Klecsanoy-család.

Komlóson: a Komlósy és Atyay-családok.

Kováson: a Nagymihályi családbeliek, névszerint György és fia János.

Langodáron: (ma pusztá Nagy-Beregnél) a a Longodáry-család.

Nagy- és Kis-Lónyán: a nagyhirű Lónyay-család, névszerint Lónyay Bence fia Jakab, András fiai László és Dénes, Jakab, testvérei Mihály és László, továbbá Lónyay János és György; György fia Ferencz.

Macsolán: Macsolay János, ki másképp Nyilasnak is nevezetett, Macsolay Imre fia Balázs, Mátyás, Macsolay János fia Rudolf.

Márokpapiban: a Gutkeled család utódjai Várdai Aladár, fiai László és Pelbard, Gábor fia János, Tamás fia János, Gábor unokái: Gábor, János, István, Tamás és György, Kisvárdai László fia János; azonfelül a Kerecsenyi Konák és Somossy családbeliek.

Mátyuson: Becze fia Dezső, beregi főispán, a Várdai-család, Mátyus Adorján fia István, Kisfaludi Dancs, Csorbay Mihály, Széchy Gál fia Jakab

Nagy-Muzsalyban: Kunt Comes fia Eberhard, Muzsaji Péter, Konák István, Kerecsenyi Barnabás.

Kis-Muzsalyban: a Kismuzsaji családbeli Kismuzsaji János.

Vásáros-Naményban: a Lónyay s azzal rokon Naményi-család.

Pósházán: a Pósházy-család: Pósházy Demeter fia Miklós, Pósházy Máté.

Pusztá-Kerepeczen: Kerepeczy Miklós fia Márton és István fia János, Kerepeczy János és Mátyás, ennek fia Mihály, Lukács s fiai Tamás és Gergely.

Rafajna-Ujfaluban: a Roffoin (Ráfael)-család, névszerint Lőrincz fia János, Aladár fia László.

Sáros-Orosziban: az Oroszy-család, Borsvay és Kismuzsaji Kántor nemesei családok.

Sid helységben: Daróczy János, Várdai Aladár fiai Perbard és László, Kisvárdai János, a Dessewffy és Gelényes-család, Csarnavodayak.

Surányban: a Kata nemzetségből eredő Csarnavoday, Lázári és Surányi családbeliek, névszerint Surányi Mihály, Tamás fia János és ennek fia Tamás, Panki Thuz Pető, Kissurányi Jakab, Guthy Simon és Pál, Zuárd Tamás és Iván, Papi Gábor fia Sebestyén, Várdai János.

Tisza-Szalkán: Baachy Pál, Kerecsenyi Barabás, Keresy János és Demeter.

Tákoson: Tákosy Sámson fia Jakab és Sándor fia Gergely, László.

Tarpán: a Marochuk és a Nagymihályi család, mint az aurániai perjelség birtokosa; Márki János.

Tisza-Viden: Várdayak, a Butykay, Agárdy és Pán-családok, Semjéni Mihály és Ubol, Piliskey Mikch, Akos fia és Jakab, prodaniczi bán Mika fiának Istvánnak fia Akos.

Tivadaron: a Tivadarfalvi-család, István fia János és Péter; a Gulácsy-család.

Ugornyán: Tákosy László és Miklós.

Zápszonyban: Zaplay Dávid, fia János, Réz Péter.

Bródon: Levethke Fodor fia, Munkácsi Balázs comes, fia István, Domokos comes István fia és László Péter fia; Balázs fiai István, Miklós, Kelemen; István fia Péter, Bródi Gergely fiai Miklós és Benedek, Domokos fia Miklós.

Eszterjénben: Csaba Mihály és Kerecsenyi Barnabás.

Királypópán: Somossy György és fia János mester, Bodoméry János.

Kirván: Daróczy János, Várdai Perbard és László, Kisvárdai János.

A három utóbbi helység, az említett családokkal együtt, nyomtalanul eltűnt.

A 14. században, az egykor Bereghez tartozott Szalóka helység birtokos nemeseivel, a Lónyayak, a leleszi konvent és Eszenyi László fiaival, Tamás, Mihály és Lászlóval együtt. Az országra ekkor kiterjedt fényből, jólétebb megynék bőven részesült, nemcsak Károly király alatt, ki 1342-ben hunyt el, hanem neje Erzsébet s fia Nagy Lajos, ki negyven esztendeig dicsően uralkodott, s majd leánya Mária idejében megynék minden alkalommal kitüntettetett. Nemcsak Munkács vára s a királyi birtokot képezett uradalom vonzá ide fejedelmi birtokosait, hanem inkább Lengyelországgal való viszonyaik miatt fordultak meg itt gyakran s igyekeztek a kereskedelem, földművelés és ipar s így a kiváltságos jogokat nyugodtan élvező polgárság jólétét fokozni emelni Munkács, de még inkább Beregszász város lett e században Felső-Magyarország egyik legvirágzóbb községe, hol Erzsébet fejedelmi udvart is tartott s gyakran személyesen időzött. Ok az itteni tartózkodást Oroszországhoz iránti politikai tekintetben Lengyelországhoz való közelsége miatt fontosnak találták s így érdekében állott a várost emelni.

Ez időben Erzsébet királynénak *Marocha* beregmegei főispán volt egyszersmind főlovászmestere. Az udvarhoz tartozott nemes ifjak közül Homoky Bálint és Óbégányi Cseh Jakab nevei okmányilag fennmaradtak ugyszintén János beregszászi főesperes és udvari pap, valamint később Erzsébet királyné allovászmesterének Tákosy Miklósnak is, ki hű szolgálataiért Ugornyán birtokadományt nyert.

Az itt koronként megjelent fejedelmi személyek a jobbágyokat és vendégeket (hospites), miként a megtelepített idegen lakosokat czimezték, s kik közt tekintélyes családok valának, mint 1327 táján Beregszászban Eberhard fia Péter, kinek atyja volt Kunt komes, kihallgatván, panaszaikat mindenkor jóakarattalag elintézték, s a nemesség tulkapásai ellenében erőlyesen pártfogolták.

Erdekes, a többi fejedelmi látogatásokat itt nem említvén, I. vagy Nagy Lajosnak 1352. évi váratlan megjelenése, az orosz hadjáratból, melyről a *dubniczi krónika* (évkönyv) így ír:

1351. évben Lajos király a *litvánok* ellen indulván, seregéhez a beregi várnépség is csatlakozott. Kétségtelen, hogy nemcsak a névszerint ott említett *Marocha* beregi főispán Lacz fiai Miklós és Pál, Laczfi István fiai Dénes és Miklós, Fráter János áldozár, hanem a megye számos nemessége is követte a banderium zászlóját. A király hatalmas seregével febr. 22-én indult Budáról Oroszország felé s márcz. 22-én sok veszély közt s árvizeken át megérkezett Belz nevű végvárhoz, hol a lengyel királynak szintén tekintélyes seregét bevárta s mivel Drozge Belz várának parancsnoka hitegetései a vár feladása iránt eredménytelenek valának, elhatározták a királyok, hogy azt erővel beveszik. Március 24-én, nem vevén tekintetbe a vár hatalmas erődtetését s vízzel védett árkait, azokat nyakig erő vízben átlábolták s a tölté-

sekhez közeledtek. Ekkor azonban a vár falairól a védők és nyilasok, kegyetlenül működni kezdvén, a rohanó seregbe kö- és fatuskókat oly nagy mennyiségben zúdítottak, hogy egy ilyen kirepített sulyoktól Lajos király tején találva erőtlennül a földre esett, honnan Perényi Miklós öt felvevén vállaira, a vizen átszállítá; a király unokája Lászlónak fejről a sisakot leüték s a toronyról levetvén, halálosan megsebesíték. Ratholda Leustákot Loránd fiát sümegei főispánt s a király asztalnokát közel lesújtották, Simont félholtan elvivék. Széchy Miklóst és Bebek Balázst és Istvánt a király zászlótartóját irtóztatosan megsebesíték. A várbeliek közül háromszázan estek el a magyarok nyilaitól, ellenben a magyar és lengyel harcosokból sokkal többen.

Másnap, vagyis virágvasárnapján a király látván, hogy sikertelenül küzd, elhatározá a Magyarországra való visszatérést, megbízván Kont Miklóst, hogy Drozgeval alkudozzék, ki ennek következtében a várból kijött s a királynak meghódolt, a bástyákról a litván jelvényeket, t. i. fekete süveggel fedett emberföket levétette, s helyökbe a magyar lobogót feltűzteté, mit a magyarok látván, hangosan kiálták: béke! béke! Erre a király serege zömét, a sebesülteket s a szekereket más irányban indítván, ő negyvened magával külön megindult. Kisérteben volt a főnnebb említett *Marochuk*, Lack fiai Miklós és Pál és Lack István fiai Dénes és Miklós. A fejr oroszok (ruthének) földére Lodomérbe érvén, itt élelmet nem talált, mert a tatárok és litvánok mindent elpusztítottak; majd *Prídipoch* helységen keresztül, hol egy halastó bő halaiból lakmároztak, április hó 4-én jött az *Olt* vizéhez, itt hogy jó példát mutasson, János gyóntató papját egyik jobb lovára ültetvén a széles folyóba ugrattak s így együtt uszni kezdtek, mit látván a magyarok, szintén kacsák módjára átmentek a vizen, négy ló és három ember azonban odaveszett; majd másnap Ethel folyóhoz értek, mely megáradt vizet azonban át nem uszhatván, szomorúan letelepedtek, miközben két ruthen hírnök érkezék hozzájuk, jelentvén, hogy hétézer tatár és kétezer orosz követik a királyt s csak két tatár mért földnyire lennének. Erre a király megvigasztalá kisérte s elhatározá bevárni őket, mondván, hogy ki igaz katona, most bátorságát kimutathatja; nemsokára azonban husznál több ruthen jött, tudatván, hogy az ellenség a magyar király eltávozásáról értesülvén, Kathay ellen fordult. Ezt hallván a király, a vizen átevezett s egy Dubravica nevű árokkal körülvett (Kurja) udvartelekekhez ért, hol élelmet szintén nem talált; éjjélkor egy ruthen felgyújtá a kuriát s a király és kísérete csak a legnagyobb veszélyek közt haladhatott át innen egy keskeny hidon. Reggel a király a ruthenek legmagasabb havasához érkezett, innen sziklás hegyeken és a lovak szügyéig érő hórétegeken át s hetvennégy-szer usztatva át folyókat, oly erőltetéssel haladtak, hogy ezen négy napi fárasztó utazás közben negyvennél több ló kidől, mivel ezeknek a fák rügyein kívül más élelmet nem adhattak; de az emberek is egy egész héten át babnál (paszuly) egyebet nem ehettek, ennek következtében a tisztelendő János atya társával együtt oly inséges állapotba jutott, hogy maguktól sem a lóról leszállani, sem a lóra felülni nem bírtak. Végre nagypénteken leirhatatlan küzdelem és szenvedések után kiértek az alpe-sekből Beregszászba s bevonult a király s kísérete *Munkács várába*, hol némileg megpihenvén, innen Nagyváradra ment, hol szent László sirjánál földre borult és Istennek s szent Lászlónak halálát adott, hogy őt a halál torkából megmenté s itt időzvé három napig, szent László tiszteletére emelt templom javára több kegyes alapítványt tett. — — — — —

Ilyen utazás esett hatszáz év előtt, de még később is hazánkban, főleg hegyes tájainkon, s így, midőn most néhány percz alatt kényelmes gözkocsiban átrobugunk a beregi havasok gyönyörű völgyein, halásan megemlékehetünk azon roppant haladásról, melylyel kedves országunkat azóta az örök gondviselés minden tekintetben megáldá.